

Phyllonorycter leucographella (Zeller, 1850), een nieuwe soort voor de Belgische fauna (Lepidoptera: Gracillariidae)

Willy De Prins

Abstract. *Phyllonorycter leucographella* (Zeller, 1850), a new species to the Belgian list (Lepidoptera: Gracillariidae)

The presence in Belgium of *Phyllonorycter leucographella* (Zeller, 1850) is reported. Its distribution in Europe, life history and phenology are discussed.

Résumé. *Phyllonorycter leucographella* (Zeller, 1850), espèce nouvelle pour la faune belge (Lepidoptera: Gracillariidae)

L'auteur signale la présence en Belgique de *Phyllonorycter leucographella* (Zeller, 1850). La répartition de cette espèce en Europe, sa biologie et sa phénologie sont commentées.

Key words: *Phyllonorycter leucographella* - faunistics - biology

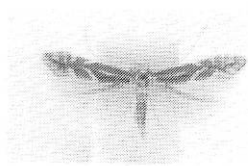
De Prins, W.: Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen.

In 1993 werden op verschillende plaatsen in België mijnen gevonden van *Phyllonorycter leucographella* (Zeller, 1850) op vuurdoorn (*Pyracantha coccinea*). C. Warnotte vond vele mijnen in enkele tuinen in het centrum van Liège, te Oupeye en Visé (prov. Liège). Te Turnhout (prov. Antwerpen) merkte F. Verhoeven de mijnen op in het centrum van de stad. Te Merksem (prov. Antwerpen) vond G. De Prins mijnen op vuurdoorn in zijn tuin en in enkele andere tuinen. Ikzelf vond de mijnen erg talrijk op een vuurdoornstruik in mijn eigen tuin te Berchem (prov. Antwerpen) en op enkele struiken in tuinen te Deurne (prov. Antwerpen). De soort moet op zeer korte termijn een geweldige uitbreiding hebben gekend in ons land, want vooral de struik in mijn tuin en die te Merksem werden elk jaar op mijnen gecontroleerd, tot vóór 1993 zonder enig resultaat.

Verspreiding

Phyllonorycter leucographella is oorspronkelijk uit Zuid-Europa afkomstig. Daar is de soort uit verschillende landen bekend: Zuidoost-Frankrijk, Noord-Italië (type-lokaliteit: Toscana), Griekenland (Rebel 1901: 213).

In Nederland werd de soort voor het eerst gevonden in 1984 te De Lutte (Overijssel) waar J. Koster een rups kon uitkweken die gevonden werd in een mijn op *Sorbus torminalis*. Nadien werd de soort ook in en rond Eindhoven (Noord-Brabant) waargenomen en vanaf 1989 verspreidde ze zich over andere delen van het land. Op het kaartje in het werk van Kuchlein (1993: 366) staan 20 stippen, alle in de zuidelijke helft van Nederland.

Figuur 1: *Phyllonorycter leucographella* (Zeller, 1850), België, prov. Antwerpen, Berchem, 25.X.1993, leg. W. De Prins.

Phyllonorycter leucographella werd reeds in 1876 door Millière uit Zuidoost-Frankrijk vermeld, maar omdat de soort toen vermeld werd van *Calycotome spinosa* (geen Papilionaceae), bleek verwisseling met *Phyllonorycter triflorella* (de Peyerimhoff, 1872) niet uitgesloten. Daarom voerde Lhomme ([1953]: 1004) de soort weer van de Franse lijst af. Leraut (1984: 106) stelde de aanwezigheid van *Phyllonorycter leucographella* met zekerheid in Frankrijk vast. Hij noemt b.v. Parijs, Versailles, Reims en Besançon, maar vermoedt dat de soort op tal van andere plaatsen voorkomt omdat ze waarschijnlijk met de voedselplant (*Pyracantha*) in tuinen wordt ingevoerd.

In Groot-Brittannië werd *Phyllonorycter leucographella* voor het eerst vermeld uit Essex in 1989 (Emmet 1989: 189) hoewel de soort waarschijnlijk al enkele jaren eerder in dat land voorkwam, gezien de struiken *Pyracantha* in hoge mate werden gemineerd. Uit Duitsland is de soort sinds 1984 bekend (Bathon 1984) en zeer recent is ze ook in Denemarken aangetroffen: Kopenhagen (K. Larsen, pers. med.).

Voedselplant

De rups van *Phyllonorycter leucographella* blijkt aan Rosaceae gebonden te zijn. De enige vermelding op een plant uit een andere familie, *Calycotome spinosa* (Papilionaceae) door Millière (1876) moet dan ook met de nodige scepsis behandeld worden. Vuurdoorn (*Pyracantha coccinea*) blijft de voornaamste voedselplant van de rups, maar de soort kan ook op enkele andere planten gevonden worden: *Crataegus* sp., *Cotoneaster* sp., *Chaenomeles* sp., *Sorbus torminalis*. Proeven toonden aan dat de rups zelfs in bladeren van appel (*Malus*) kan mineren (Stigter & Frankenhuyzen 1991: 131).

De eieren worden aan de bovenzijde van de bladeren afgezet (de meeste soorten uit het genus *Phyllonorycter* zetten hun eieren aan de onderkant van de bladeren af), meestal op de hoofdnerf. In het begin ziet de mijn er dan als een witachtig streepje uit met een paar roodachtige vlekjes (zie figuur 2). Naarmate de rups groeit, breidt deze witte streep zich uit tot ze haast de volledige lengte van de hoofdnerf benadert, en ook in de breedte groeit de mijn. Tegelijkertijd wordt het blaadje meer en meer naar boven toe samengesponnen. Wanneer de rups volgroeid is, worden de beide bladhelften

* Figuur 2: beginnende mijn van *Phyllonorycter leucographella* (Zeller, 1850), België, prov. Antwerpen, Berchem, 25.X.1993.

Figuur 3: volgroeide mijn van *Phyllonorycter leucographella* (Zeller, 1850), België, prov. Antwerpen, Berchem, 25.X.1993.

naar boven toe volledig samengesponnen zodat een duidelijke vouwmijn ontstaat (zie figuur 3). In de meeste gevallen, maar niet altijd, verkleurt het blad tot geelbruin en valt het af. In sommige gevallen echter blijft het blad groen en kan men vaststellen of het vlindertje ontpopt is door de aanwezigheid van de uitstekende, lege pophuid.

Fenologie

Over het algemeen komen er twee generaties per jaar voor. De vlindertjes vliegen in mei en augustus. Toch is het niet eenvoudig om de juiste grenzen van deze generaties vast te stellen omdat in dezelfde perioden als de vlucht ook nog mijnen in allerlei stadia van ontwikkeling kunnen aangetroffen worden. Mijnen die ik in september en oktober 1993 te Berchem plukte en op kamertemperatuur hield, leverden binnen een week vlindertjes op. Ook in de tuin zelf vlogen er nog enkele vlindertjes in oktober en zelfs begin november. Dit toont het bestaan van een (partiële) derde generatie aan. In 1994 vlogen de eerste vlindertjes in mijn tuin te Berchem tijdens de laatste week van april en de laatste exemplaren van deze eerste generatie werden gezien in de eerste week van juni te Merksem. Tegelijkertijd waren de eerste beginnende mijnen reeds te zien. In juli waren de vroegste mijnen volledig samengeplooid en begin augustus vlogen de eerste vlindertjes van de tweede generatie. Midden augustus vlogen de vlindertjes volop te Berchem en eind augustus begonnen de aantallen te verminderen, hoewel er nog vele volgroeide, niet uitgekomen mijnen aanwezig waren. Blijkbaar heeft *Phyllonorycter leucographella* geen diapauze en vindt er voortdurend ontwikkeling plaats. De soort overwintert bij ons in het larvale stadium, maar ook tijdens de winter blijft de rups vreten. Vooral jonge rupsen zijn echter gevoelig voor vorst. Na een week vorst in de winter van 1993-1994, vond ik een heel aantal bruin verkleurde mijntjes (normaal wit tot vuil wit), waarin de rupsen dood bleken te zijn.

Bibliografie

- Bathon, H. 1984. Die Feuerdom-Miniermotte, *Phyllonorycter leucographella* Zeller, ein für Deutschland neuer Kleinschmetterling (Lep.: Gracillariidae). - *Ent.Z.* **94**: 151-157.
- Emmet, A.M., 1989. *Phyllonorycter leucographella* (Zeller, 1850) (Lep., Gracillariidae) in Essex: a species new to Britain. - *Entomologist's Rec.J.Var.* **101**: 189-194.
- Kuchlein, J., 1993. *De kleine vlinders*. Handboek voor de faunistiek van de Nederlandse Microlepidoptera. Pudoc, Wageningen, 715 p.
- Leraut, P., 1984. Cinq espèces de Lépidoptères nouvelles pour la France (Lepidoptera). - *Ent.Gall.* **1**: 105-109.
- Lhomme, L., [1953]. Lithocolletidae. In: *Catalogue des Lépidoptères de France et de Belgique*. pars 2 (2): 992-1065.
- Millière, P., 1876. Catalogue raisonné des Lépidoptères du département des Alpes-Maritimes. - *Mém.Soc.Sciences nat. Cannes* **3** (1875): 251-455.
- Rebel, H., 1901. in Staudinger, O. & Rebel, H. *Catalog der Lepidopteren des Palaearctischen Faunengebietes. 2. Theil: Famil. Pyralidae - Micropterygidae*. R. Friedlander & Sohn, Berlin. 368 p.
- Stigter, H. & Frankenhuyzen, A. van, 1991. *Phyllonorycter leucographella*, een voor Nederland nieuwe bladmineerder (Lepidoptera: Gracillariidae). - *Ent.Ber., Amst.* **51**: 129-135.